
La 'Virgen del Carmen': una imposició borbònica substituïnt la V. de la Cinta

Autor:

Data de publicació: 14-08-2018

La Mare de Déu del Carme com patrona dels navegants va ser una imposició borbònica, no consta en confraries marineres fins al segle XVII, i el seu patronatge oficial comença el 1901, en ser proclamada patrona oficial de l'Armada Espanyola. la veritable patrona dels navegants conjuntament amb Sant Telm era La Mare de Déu de la Cinta que tenia presència activa a Tortosa, Huelva i altres ports mediterranis des de l'edat mitjana.

La Mare de Déu del Carme com a patrona dels navegants: una imposició borbònica

La Mare de Déu del Carme com patrona dels navegants va ser una imposició borbònica, no consta en confraries marineres fins al segle XVII, i el seu patronatge oficial comença el 1901, en ser proclamada patrona oficial de l'Armada Espanyola. és un cas semblant al que van fer amb la Moreneta, la veritable patrona dels navegants conjuntament amb Sant Telm era La Mare de Déu de la Cinta que tenia presència activa a Tortosa, Huelva i altres ports mediterranis des de l'edat mitjana.

Origen medieval: La Mare de Déu de la Cinta i Sant Telm

Abans del segle XVII, la veritable patrona dels navegants era la Mare de Déu de la Cinta, amb devoció arrelada a:

Tortosa (segle XIII): La seva capella, vinculada als mariners, ja apareix en documents medievals.

Huelva (segle XV): Ports andalusos la invocaven com a protectora de les naus.

Aquesta devoció compartia espai amb Sant Telm (Erasmus de Formia), patró dels mariners des de l'edat mitjana.

El Carme: una imposició borbònica i militar

Absència en confraries antigues: No hi ha registres de confraries marineres dedicades al Carme abans del segle XVII. Expansió amb els Borbons: El culte es popularitza sota influència de l'orde dels carmelites, afavorit pels monarques borbònics per a uniformitzar devocions.

Patronatge oficial (1901): Fou Alfons XIII qui la proclamà patrona de l'Armada Espanyola, consolidant un culte top-down sense arrels populars sòlides.

Mare de Déu de la Cinta: protectora dels mariners fins al s.XVIII

L'advocació de la Cinta tenia presència activa a Tortosa, Huelva i altres ports mediterranis des de l'edat mitjana.

El títol de Stella Maris va ser atribuït a les Letanies Laurentianes per Adrià VI, papa i antic bisbe de Tortosa, a la Mare de Déu de la Cinta, reforçant el seu vincle amb els navegants.

La devoció personal de Colom, documentada al seu diari, que es dirigeix a la Mare de Déu de la Cinta— no a la del Carme. reforça la hipòtesi que la verdadera protectora dels mariners en l'època del descobriment fou la Mare de Déu de la Cinta.

Introducció

La devoció a la Mare de Déu de la Cinta, advocació originària de Tortosa, va tenir una rellevància especial en l'entorn marítim durant el segle XV. Diverses fonts indiquen que Cristòfor Colom va invocar aquesta imatge mariana en moments clau del seu primer viatge transatlàntic. Malgrat que avui dia la Mare de Déu del Carme és la patrona oficial dels mariners a Espanya (des de 1901), l'evidència documental i litúrgica suggereix que Colom i la seva tripulació tenien

una devoció activa a la Cinta, venerada com a Stella Maris.

Testimoni directe en el diari de Colom

Durant el temporal a les Açores, en el viatge de tornada del seu primer periple a Amèrica, Colom fa constar al seu diari que va fer cantar l'Ave Maris Stella als mariners mentre abocava oli al mar per calmar les onades. Aquesta acció, que combina tècnica marinera i espiritualitat, es vincula directament amb el títol marià Maris Stella, atribuït a la Mare de Déu de la Cinta pel Papa Adrià VI, anteriorment bisbe de Tortosa. Segons fonts historiogràfiques, Colom va anar al Santuari de la Mare de Déu de la Cinta de Huelva en tornar el 1493. Aquesta ermita, situada al turó del Conquero, era un referent espiritual per a la gent de mar. El vot colombí, com és conegut entre els habitants, encara perdura en la memòria popular i litúrgica.

El Camí Colombí

El 2 d'abril de 2025, segons informa Huelva TV, es va inaugurar el Camí Colombí, un itinerari que permet als ciutadans reviu el trajecte devocional de Colom des de la Punta del Sebo —on s'aixeca el monument al navegant— fins al Santuari de la Cinta. El recorregut ha estat senyalitzat amb una còpia de la creu de La Rábida, reforçant el símbol del descobriment i el vincle marià.

Iconografia i simbolisme

El retaule d'Alejo Fernández a l'Alcàsser de Sevilla (La Virgen de los Navegantes, 1531–1536) encarregada per la Casa de Contratación per decorar l'Alcàsser de Sevilla, representa la Mare de Déu dels Navegants amb un cíngol o cinta al més pur estil de la Mare de Déu de Tortosa —no amb l'escapulari carmelita, la relaciona amb la Mare de Déu de la Cinta. Aquesta cinta, amb nus isíac, al·ludeix també al seu patronatge sobre les “dones encintes” (dones embarassades), reforçant el seu doble paper com a protectora de la vida i del mar.

Conclusions historiogràfiques

La Mare de Déu del Carme no consta en confraries marineres fins al segle XVII, i el seu patronatge oficial comença el 1901.

L'advocació de la Cinta tenia presència activa a Tortosa, Huelva i altres ports mediterranis des de l'edat mitjana. La devoció personal de Colom, documentada al seu diari, reforça la hipòtesi que la verdadera protectora dels mariners en l'època del descobriment fou la Mare de Déu de la Cinta.

Fonts clau:

Arxiu Històric de Tortosa: Documents sobre la Cinta (s. XIII-XV).

La religiosidad marítima en España (J. Martínez-Hidalgo, 1987): Analitza l'absència del Carme en confraries medievals.

Reial decret de 1901 (BOE de l'època).

Per què s'ha invisibilitzat la Cinta?

Centralisme borbònic: Els símbols no castellans foren marginats.

Carmelites vs. devocions locals: L'orde impulsà el seu culte com a part de la Contrareforma.

Curiositat: A Huelva, encara avui es celebra la Romeria de la Cinta (9 de setembre), mentre que el Carme (16 de juliol) té un caire més militar.